

Javaslat
a Téglagyűjtemény
veszprémi települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette: dr. Herth Viktória

..... (aláírás)
Veszprém, 2020. január

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Művészetek Háza Veszprém

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: dr. Herth Viktória

Levelezési cím: Veszprém, Vár utca 17.

Telefonszám: 06 20 990 83 64

E-mail cím: herth.viktoria@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Tegularium (Téglagyűjtemény)

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszer gazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☒ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Művészetek Háza Veszprém – Dubniczay-palota
Veszprém, Vár utca 29.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Veszprémben Magyarország legnagyobb állandó, kiállítótermei révén pedig a legszebb téglagyűjteménye található, amely kiállítási anyagának és bemutatóhelyének különlegessége révén nemcsak hazánkban, de Közép-Európában is egyedülálló. A magyarországi magángyűjtők jelentős részét a veszprémi kiállítás megismerése inspirálta arra, hogy maguk is gyűjtsék, kutassák a bélyeges téglákat és a téglagyártás tárgyi emlékeit, a régmúlt idők e fontos tanúit.

Fodor József, a VÁÉV Munkásmozgalmi és Üzemtörténeti Klub keretein belül kezdte gyűjteni 1977-től a téglákat. Küronya Jenő balatonfüredi építész ajándékozta az első, körülbelül 100 darabból álló gyűjteményét a VÁÉV kiállításához. Ebből alakult ki a Dunántúli Építőipartörténeti Gyűjtemény (1982), majd a Magyar Építőipari Múzeum (1990). 1991 őszéig Fodor József vezette a múzeumot, 1991-2011 között Gy. Lovassy Klára. Jelentős mennyiségű téglá került Veszprémbe 1992-ben, a Tiszántúli Építőipartörténeti Gyűjtemény beolvasztásával.

A Tegulariumnak 2006 óta az akkor felújított Dubniczay-palota otthont. A kiállítóhelyet 2014-től üzemelteti a Művészetek Háza Veszprém. A Téglagyűjtemény kiállítási darabjai a Laczkó Dezső Múzeumhoz tartoznak.

A gyűjtemény létrehozói felismerték, hogy a bélyeges téglák nem csupán ipartörténeti, esztétikai értéket képviselnek, hanem (közvetve és közvetlenül egyaránt) számtalan információval szolgálnak Magyarországnak, és ebből adódóan Veszprém város múltjának, történelmének megismeréséhez. A téglá nem csupán egy egyszerű, hétköznapi építőanyag, hanem ipartörténeti aspektusa mellett kor-, kultúra- és művészettörténeti információt is hordoz bélyegjelein és azok formai megoldásain keresztül.

A veszprémi téglagyűjtemény tematikus összetétele (2019):

- a római korból (Kr. u. I-V. század) származó és hazánk (a Dunántúl) területén talált, agyagból formált építőelemek
- a középkori Magyarországon (XIII-XV. század) készült kannelurázott (rovátkolt) téglák
- a Kárpát-medence területén (XVIII-XX. század) készített idomtégglák
- a Kárpát-medence területén (XIX-XX. század) készített tető- és kúpcserépek
- a Kárpát-medence területén (XIX-XX. század) vetett jel, vagy jel nélküli vályogtéglák
- a Veszprém városában és a Veszprém (vár)megyében készült (XVIII-XX. század) bélyeges téglák,
- külföldi (XVII-XX. század) bélyeges téglák, és
- a Kárpát-medence területén (XVI-XX. század) gyártott, Európában is különlegesnek számító jelgazdagságú bélyeges téglák. Ezek tovább csoportosíthatóak:
 - egyházi, főúri, nemesi, várkapitányi,
 - évszamos,
 - helyneves,
 - karcolt, billogozott,
 - a tégláégetők és téglagyárosok jeleit viselő téglák, illetve ezek kombinációi
- Schrammel Imre és Szekeres Károly porcelánművészek téglá-sorozata
- ritka, eredeti téglavető fa- és fémsablonok, amelyeknek a fele jellel ellátott
- a XIX. és XX. században használt téglagyári eszközök (kocsi, talicska, kapszli, tetőcserépsablonok, stb.), valamint egy Veszprémből származó körülbelül száz éves fém karos téglapréselő
- az egykori kőszegi Czeke-féle téglagyárat ábrázoló makett
- gyárképmény makettje
- tervrajzok, térképek és a téglagyártás történetét bemutató képes tablók.

A kiállításnak külön kuriózuma az aláírt téglák gyűjteménye, amely az egyetlen ilyen kollekción hazánkban. A magyar köztársasági elnökök közül eddig Szűrös Mátyás, Göncz Árpád, Mádl Ferenc, Sólyom László és Áder János látott el kézjeggyével egy-egy téglát. Schmitt Pál elnöksége idején a gyűjtemény zárva volt, utólagos aláírását szervezzük. Az elnöki sorban szerepel Andrzej Duda lengyel köztársasági elnök kézjele, valamint Franciaország jelenlegi nagykövetségének, Pascale Adriane-nak aláírása. Rajtuk kívül számos helyi és országos közszereplő, politikus, egyházi személy, művész aláírását őrzik a speciális vetőládában készített szignált, kiégetett téglák.

A veszprémi téglagyűjtemény számszerű összetétele (2019):

Bélyeges téglá: 854 db, ebből 24 db külföldi (osztrák, cseh, holland, iráni)
Vályogtéglá: 4 db
Római kori agyagtermékek: 27 db
Idomtégglák: 65 db
Tetőcserép: 50 db
Téglavető sablon: 44 db, ebből 22 db jellel ellátott
Téglagyártáshoz kötődő eszközök: 21 db
Politikusok, közéleti személyek és művészek által aláírt téglák: 77 db
Makett, tabló, térkép, tervrajz: 11 db
Herendi alkotások: 55 db
Összesen: 1208 db

A Művészetek Háza Veszprém munkatársai által az elmúlt 2 év során gyűjtött, cserélt, illetve ajándékba kapott agyag emlékek:

Bélyeges téglá: 369 db
Római kori burkolótéglá: 2 db

Középkori (kannelurázott) tégl: 1 db
Vályogtégl: 1 db
Jelöletlen padlástégl: 4 db
Tető- és kúpcserép: 12 db
Tetőcserépsablon: 1 db
Összesen: 390 db

A veszprémi téglagyűjtemény kiállítási anyaga (2019) összesen: **1598 db**

6. Indoklás a települési értéktárba történő felvétel mellett

Az elmúlt több mint 400 évben, a XX. század második feléig tartó időszakig a Kárpát-medence területén, Európában egyedülálló formagazdagságban készítettek bélyeges téglákat. Becslések szerint a téglajelek száma meghaladja a 30.000-t. A téglabélyegek Magyarország főnemesi, nemesi társadalmához, a hódoltság kora és az azt követő időszak katonai objektumaihoz kapcsolódnak, az egyházi téglák esetében (katolikus, református, evangélikus, zsidó) a magyarországi egyházakhoz és felekezetekhez, azok méltóságaihoz, szimbólumaihoz. Jeles és tragikus történelmi események lenyomatai a téglák, nyomon követhető rajtuk hazánk iparának fejlődése. Általánosságban elmondható azonban, hogy ezeket az „agyag-dokumentumokat” nem jelentőségüknek megfelelően kezelik. A Dubniczay-palotában megtekinthető Tegularium nemes kivétel ebből a szempontból. (Évente mintegy 2.000 látogatója van a gyűjteménynek.)

Az értéktárba történő felvételt támogató egyik levelet Dibusz Ferenc, a Monarchia Bélyeges Téglagyűjtők Egyesületének elnöke fogalmazta meg. Az egyesület távlati célja, hogy a bélyeges téglák, és a hozzájuk kapcsolódó ismeretanyag bekerüljön a Nemzeti Értéktárba, sőt talán majd a Hungarikumok közé is, továbbá, hogy a téglabélyeg-tant (signolaterológia) történelmi segédtudományként fogadják el. E célokkal mi is egyetértünk.

A Tegularium működtetőiként úgy gondoljuk, hogy Magyarország – és Veszprém – történelmének gazdag és színes lenyomata látható a Dubniczay-palota pincerendszerében, amelynek méltó elismerése, ha a veszprémi települési értéktár részévé válhat.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Fodor József: Dunántúli Építőipar-történeti Gyűjtemény első múzeumi tájékoztatója / Veszprém, 1984
Fodor József: Dunántúli Építőipar-történeti Gyűjtemény első kiállítási vezető füzet / Veszprém, 1985
Fodor József: Veszprém, Szabadtéri Építőipari Gyűjtemény / Veszprém, 1985
Fodor József – Dr. Lővei Pál – Pusztai László: Magyarországi bélyeges téglák I. – Dunántúl / Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség Magyar Építészeti Múzeuma, 1986
Fodor József: A volt veszprémi téglamúzeum emlékére / Veszprém, 1997
Fodor József: Téglamúzeum története a királynék városában, Veszprém / Veszprém, 1998
Fodor József: Magyar Építőipari Múzeum születésének története Veszprém / Veszprém, 2001
Fodor József: Küzdelem a Kapuvár-házban lévő Téglamúzeum megmentéséért Veszprém / Veszprém, 2004
Fodor József: Magyarországi téglák és cserépgyártás története Veszprém, 2005
K. Palágyi Sylvia: Veszprém megyei leletmentések publikálatlan római kori kemencéi / Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, Veszprém, 2004. 19.
Jeles téglák, jeles emlékeink I-XIII. / Monarchia Bélyeges Téglagyűjtők Egyesülete kiadványai, 2008-2019
Pecsétes téglamániások fóruma / Index Fórum, internet
Gy. Lovassy Klára: A Magyar Építőipari Múzeum Veszprém / Értékmentő III. évf. 2. szám, Budapest, 1993

Gy. Lovassy Klára: Magyar Építőipari Múzeum, Veszprém / Magyar Múzeumok, I. évf. I. szám, Budapest, 1995.

Gy. Lovassy Klára: A Téglamúzeum tovább él / Napló 1996. X.18.

Gy. Lovassy Klára: Építőipari műszaki emlékek Veszprémben – a Magyar Építőipari Múzeum / Műemlékvédelem, XLIII. évf. 6. szám, Budapest, 1999

Gy. Lovassy Klára: Magyar Építőipari Múzeum – ismertető / Magyarország múzeumai – Múzeumlátogatók kézikönyve Budapest, 1996

Gy. Lovassy Klára: A tégláról... / Családi Ház XII. évf. 4. szám, Budapest, 2000

Gy. Lovassy Klára: Épített örökség – fejezet bevezető: Értéktörző települések a Közép- Dunántúlon / KSH 2003

Gy. Lovassy Klára: Kályhás mester-ház Veszprémben / Magyar Építőipari Múzeum kiadványa, (szerkesztette, 2 fejezetét írta)

Gy. Lovassy Klára: A veszprémi Kályhás mester-ház / Műszaki tervezés, 2003. 2. szám

Gy. Lovassy Klára: Téglagyűjtők Fóruma – ajánlás / Múltunk emlékei, V. évf. 1. szám, 2006

Gy. Lovassy Klára: Zsolnay: Schutzmarke des glasierten Dachziegels aus Ungarn (Zsolnay: a magyar mázas tetőcserepek védjegye) / 7. Arbeitstagung, Ziegeleigeschichte, Ziegelmuseen am 26, 27. Juni 2000. Jockgrim

Gy. Lovassy Klára: Museum der ungarischen Bauindustrie (A Magyar Építőipari Múzeum) / Ziegeleimuseen. Ein Führer zu den deutschen und einigen europäischen Ziegeleimuseen / Bonn, 2000 / II. kiadás, Bonn, 2003

Gy. Lovassy Klára: Tégl- és cserépelemek Magyarországon (Brick and tile remains of the past in Hungary, Les souvenirs de briques et de tuiles en Hongrie, Ziegel- und Dachziegelandenken in Ungarn, Storia dei mattoni e delle tegole in Ungheria) / 21. Congress TBE, 4-6 th October, 2001 Budapest

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<https://www.muveszetekhaza.hu/hu/teglarium>

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Támogatói levelek:

Monarchia Bélyeges Téglagyűjtők Egyesülete – Dibusz Ferenc

Mélykúti Feliratos Téglatár és Gépgyűjtemény – Brandschott Csaba

Berekfürdői Téglagyűjtemény – Kovács S. László

Őri Nándor Bélyegestégla Gyűjteménye, Dombóvár – Őri Nándor

Érdikum Téglárium – Rozgonyi Zoltán

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

A Művészetek Háza Veszprém képviselőjében hozzájárulok a fényképek felhasználásához.